

De HvA in cadans

Tekst rector Huib de Jong bij aanvang van het studiejaar 2016-2017
1 september 2016

De start van een nieuw studiejaar is als de start van een nieuwe dag. Ik verheug me er altijd op en vraag me af wat er allemaal gaat gebeuren. Bij het begin van het studiejaar 2016-2017 wil ik stilstaan bij de agenda van de HvA voor het komende studiejaar. Onze voornemens.

De eenvoudigste samenvatting daarvan is: 'nog beter onderwijs en onderzoek'. Dat is logisch voor een organisatie van professionals. Het verhaal is daarmee niet af. De opvattingen over goed onderwijs verschillen niet alleen binnen de HvA, maar ook erbuiten. Er zijn vele partijen in stad en land die een mening hebben over wat wij als onderwijsinstelling behoren te doen. De opvattingen in de buitenwereld veranderen bovendien voortdurend, al naar gelang de algemeen economische en sectorale ontwikkelingen.

Tijdens het studiejaar praten we heel veel met elkaar over WAT we gaan doen en HOE. Gelet op de toenemende dynamiek wil ik bij deze gelegenheid graag wat uitgebreider ingaan op het WAAROM van onze beleidsagenda. Waar staan we voor? Waarom zijn wij als HvA in het Nederlandse hoger onderwijs bijzonder? Wat is onze 'cadans'?

Creatieve spanning

Als ik 's morgens mijn werkdag begin met het beantwoorden van mails en het lezen van vergaderstukken, staat op mijn werkkamer muziek aan. Ik heb niets tegen rock, soul, jazz of techno, maar zelf zoek ik dan het gezelschap van Bach. Die muziek geeft me rust en helpt me om me te concentreren en ik denk dat dat voor meer mensen geldt.

Om muziek te kunnen maken, moet je een instrument of je stem beheersen. Je vak verstaan, voortdurend beter willen worden. Maar dat is nog maar het begin. Het gaat ook om samenspel. Om de compositie en de componist te begrijpen, om naar elkaar te luisteren, om je aan elkaar aan te passen en elkaar te ondersteunen, elkaar iets te gunnen. Zelfs een solist realiseert zich dat hij of zij afhankelijk is van het orkest. De som wordt door de goede samenwerking meer dan het geheel van de delen.

Samenspel en afstemming is overigens iets anders dan het zoeken van orkestleden met een zelfde muzikale visie of hetzelfde instrument. Veel orkesten en ensembles zijn tegenwoordig samengesteld op creatieve spanning. Allerlei nationaliteiten en culturen komen bij elkaar om wederzijds te inspireren en bewust naar vernieuwing van de muziek te zoeken of de vernieuwing door creatieve spanning als vanzelf te laten ontstaan. Mensen die ongeveer hetzelfde weten of kunnen, versterken elkaar niet. Juist het zoeken naar consensus in diversiteit levert meerwaarde op. Diversiteit, creatieve spanning en toch gezamenlijk een harmonieuze prestatie leveren. Dat geeft een geweldig gevoel. Dat is ook wat de buitenwereld ziet en voelt en waardoor het publiek geconcentreerd blijft luisteren.

Dienstbaarheid

Ook de medewerkers van de hogeschool vormen met elkaar een orkest waarin vrijwel alle sectoren van het beroepsonderwijs zijn vertegenwoordigd. De muziek die wij voortbrengen is goed onderwijs voor onze studenten en onderzoek met directe impact op de beroepspraktijk.

Ook voor ons is het daarbij zaak om telkens heel goed te luisteren naar elkaar (medewerkers, studenten en 'practitioners') om de weg tussen onderwijs en arbeidsmarkt te plaveien. Uiteindelijk draait het bij ons immers om dienstbaarheid aan onze studenten door constant samen in cadans te zijn met elkaar en met onze omgeving. En bovendien: ook bij ons is de diversiteit een belangrijke en positieve factor. Sterker nog: een randvoorwaarde.

Dit alles roept de vraag op naar de uitgangspunten die wij daarbij hanteren. Welke waarden houden wij hoog? Kort en krachtig:

De Hogeschool van Amsterdam is een regionale emancipatiemotor. Bij ons gaat het om breed toegankelijk hoger onderwijs van, voor en in de dynamische en internationaal georiënteerde metropool Amsterdam. Ieder talent kan bij ons terecht voor een opleiding die introduceert in en kwalificeert voor een verantwoordelijke rol als professional, of dat nu is binnen een bedrijf, instelling of organisatie of als zelfstandig ondernemer. Een opleiding die ook bijdraagt aan persoonlijke vorming, zodat ieder van onze afgestudeerden zelfkritisch en kritisch bij kan

dragen aan de samenleving. Daartoe zijn we een open gemeenschap van beroepsgerichte professionals en professionals in opleiding. Alle politieke en religieuze opvattingen krijgen ruimte en kunnen met respect voor elkaar besproken worden. Maar we zijn geen politieke of religieuze organisatie. Niet de verschillen, maar de dialoog, de wederzijdse openheid en wat ons bindt is in de HvA leidend.

Laat ik deze stelling over onze identiteit uitwerken door achtereenvolgens in te gaan op het beroepenveld (arbeidsmarkt), toegankelijkheid en de persoonlijke ontwikkeling van onze student.

Beroepsgericht

Ons hoofddoel is om bachelorstudenten voor te bereiden op toetreding tot de arbeidsmarkt van professionals. Deze missie is bepalend voor onze beleidsagenda. De arbeidsmarkt is daarbij de ontvangende kant, maar ook de legitimatie voor de keuzen die wij als instelling voor hoger beroepsonderwijs maken. Die arbeidsmarkt is vandaag de dag uitermate complex en dynamisch, gelet op het bijzondere verschijnsel van de baanpolariteit. Die behelst een toename van functies voor creatieve en innovatieve kenniswerkers en een afname van functies waarin cognitieve of handmatige routines centraal staan. Deze tweedeling op de arbeidsmarkt vertegenwoordigt onmiskenbaar de logica van een kennissamenleving waarbij hoger opgeleiden de lager opgeleiden verdringen. Dit gaat gepaard met een arbeidsmarkt met een steeds groter aandeel van zelfstandige ondernemers en tijdelijke banen, steeds snellere veranderingen in functies en beroepen en werkgevers die hun talent niet alleen nationaal, maar ook internationaal rekruteren.

Als regionaal georiënteerde kennisinstelling kijken we vooral naar de bewegingen in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Op deze regionale arbeidsmarkt zijn de tendensen hier en daar zelfs sterker dan in de rest van het land. Baanpolarisatie en de daarmee samenhangende tendensen zijn ook in de internationaal georiënteerde arbeidsmarkt van onze regio een gegeven.

Dit constateren betekent dat we er mee moeten rekenen. Als emancipatiemotor moeten we blijven zoeken naar wegen om iedereen een kans te geven een goede plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Als instelling van hoger beroepsonderwijs gaat het ons er om iedereen die dat wil en die daarvoor talent heeft naar de bovenkant van de markt te begeleiden. Dit vraagt iets van het niveau en de inhoud van de opleidingen.

Al deze dynamiek maakt dat het eindniveau van onze opleidingen steeds weer ter discussie staat evenals de vraag of wij nog opleiden voor de juiste beroepen. De borging van het eindniveau van de opleidingen en de voortdurende bijstelling ervan waar dat nodig is, moeten en zullen we blijven bewaken. Ik stel vast dat de docententeams van de HvA op dit punt in de laatste jaren blijkens opleidingsaccreditaties en de studenttevredenheid een fantastische prestatie hebben geleverd.

Inhoudelijk sluit het aanbod van de HvA goed aan op de sectoren in de Amsterdamse arbeidsmarkt. Als onderwijsinstelling met een breed aanbod aan beroepsopleidingen zijn alumni van de HvA uiteraard in functies en beroepen in alle sectoren (met uitzondering van de groene, maar met onze daktuin zijn we zelfs daar smaakmakend) terug te vinden, zowel in de publieke als de private sector.

Hiermee is niet gezegd dat deze aansluiting naadloos is. Veranderingen in de sectoren volgen elkaar steeds sneller op, bijvoorbeeld die in de zorg, die enorme implicaties voor de betrokken vakgebieden hebben. Maar nog meer dan dat: de ontwikkeling van kennis en inzichten, de doorbrekende effecten van ICT, veranderde opvattingen over duurzaamheid en de europeanisering en globalisering van de markten en samenlevingsverbanden. We weten dit allang, maar de dynamiek en complexiteit verrast ons nog steeds, evenals de snelheid waarmee ze impact hebben op de dagelijkse uitoefening van functies en beroepen.

En laten we wel zijn: het onderwijs loopt altijd het risico om achter deze feiten aan te lopen. Te vaak is de vraag: hoe ver lopen we achter? Het is aan ons om zodanig verweven te zijn met die regio en ons onderzoek zodanig in te richten dat we met de creatieve en innovatieve kopgroep van professionals mede vorm kunnen geven aan 'de feiten'.

Gelijke kansen bestaan niet

De arbeidsmarkt is voor het hoger beroepsonderwijs de ontvangende partij. Onze missie is echter om door de toegankelijkheid van ons onderwijs studenten in het gewenste beroep en op de gewenste plaats terecht te laten komen. Studenten kansen en keuzevrijheid laten verwerven, ongeacht sociale, culturele of economische achtergrond. Dit vanuit het ideaal van de kansengelijkheid.

Het ideaal en de werkelijkheid staan echter op gespannen voet. De Inspectie van het Onderwijs heeft in haar jaarverslag heel expliciet geconstateerd dat in Nederland gelijke kansen niet bestaan. Net als op de arbeidsmarkt lopen de polen voor wat betreft de toegankelijkheid van het (hoger) onderwijs steeds verder uit elkaar. Sociaal-economische achtergrond is een belangrijk kenmerk om de succesvolle schoolloopbaan van studenten te kunnen verklaren. Veel van die factoren kan de HvA niet of slechts marginaal beïnvloeden. Zie bijvoorbeeld de vroege schoolkeuze van leerlingen, de rol van de ouders, de extra begeleiding naar het examen of de studiefinanciering. Waar wij wel invloed op hebben is de aansluiting met het voorbereidende onderwijs en het bieden van variëteit in het onderwijsaanbod. Daarbij gaat het om het begeleiden van studenten naar studiesucces.

Verschillen in startniveau

Weinig mensen realiseren zich hoe divers de instroom van de HvA is. Weinig mensen realiseren zich dat juist in Amsterdam diversiteit een vanzelfsprekend thema is. Maatschappelijk gezien is het uiteraard belangrijk om de toegankelijkheid van ons onderwijs voor alle talenten uit mbo, havo en vwo te bewaken, zonder daarbij het van de arbeidsmarkt afgeleide eindniveau van onze opleidingen ter discussie te stellen. In een land waarbij het niveau van het voorbereidend onderwijs per instelling uiteen loopt, staan onze docenten die het ideaal als emancipatiemotor serieus nemen voor een ongekend moeilijke opgave. Een opgave die ik als iemand die vooral in de universitaire wereld voor de klas heeft gestaan, niet ken. Die ik bij mijn onderwijsactiviteiten in het hoger beroepsonderwijs als confronterend heb ervaren. Een opgave waar onze docenten bijna vanzelfsprekend mee omgaan, maar waar ze ook een ongekeerde druk door ervaren. Dat is een feit waar we zorgvuldig aandacht aan moeten blijven besteden.

Jaarlijks ben ik onder de indruk van de studenten die vanuit het Caraïbisch gebied voor studeren aan de HvA hebben gekozen. Ik ben ontroerd als ik spreek met een student die zijn wortels in Brazilië heeft en die bij ons een plaats vindt. Zoals ik trots ben op al die studenten die zich een weg naar Amsterdam hebben weten te banen en op Amsterdammers die zich realiseren dat ze in de stad leven waar het gebeurt. Maar de startkwalificatie van al deze studenten verschilt enorm. Op het gebied van taalbeheersing, van onderwijscultuur, van leerstijl, van alles wat voor leren in het hoger onderwijs van belang is. Van onze docenten vragen we om alle verschillen te accepteren en de studenten uiteindelijk toe te geleiden naar de entree op de arbeidsmarkt.

Wat te doen? Regionaal partnerschap is de essentiële waarde voor de keuzes die we maken. Als emancipatiemotor van de MRA is aansluiting binnen de regionale onderwijsketen een voorwaarde voor onze aansluiting op de arbeidsmarkt. Dit levert per definitie een spanning op tussen ons eindniveau en de toegankelijkheid, een spanning die ons al heel lang achtervolgt. Echter, onze emancipatoire functie maken we alleen waar als een hoog eindniveau, toegankelijkheid van het onderwijs en toeleiding naar de arbeidsmarkt samen opgaan. Kunnen gaan studeren, studiesucces ervaren en het vinden van een passende baan in het beroep waarvoor je bent opgeleid, zijn voor ons dan ook onlosmakelijk met elkaar verbonden. Sterker nog: het zijn de drie maatstaven waaraan wij onze prestaties afmeten.

Samen met het regionale mbo zijn we op dit moment bezig de voorbereidende module op het hoger beroepsonderwijs uit te rollen. Een generieke module die past in de keuzeruimte van het curriculum van het mbo die studenten gericht begeleidt naar het entreeniveau van onze opleidingen. Heel erg belangrijk als eerste stap. Met onze studievoorlichting en onze studiekeuzecheck begeleiden we studenten vervolgens naar een opleiding en varianten die het best bij hen past. De organisatie van ons onderwijs maakt vervolgens flexibele leerwegen voor onze studenten mogelijk. We hebben in het voltijdse bacheloronderwijs het stelsel van minoren en differentiëren door naast specifieke driejarige trajecten voor vwo-studenten honours- en deficiëntietrajecten aan te bieden. Dat laatste vooral voor taal en rekenen/wiskunde. Ook verzorgen we een alternatieve weg voor mensen die al werken en willen doorstuderen. Voor deze groep zijn deeltijdonderwijs en allerlei vormen van flexstuderen van belang.

Hoe dan ook, er komen voor onze bachelorstudenten steeds meer mogelijkheden voor versnellen, vertragen en combineren.

Naast deze al langer lopende ontwikkelingen in het kader van onze bachelors zijn we nu ook hard bezig om het Community College (CC) vorm te geven, ons huis voor Associate Degree-programma's. Tweejarige programma's op het niveau van het hbo, met een op de opleidingsduur toegesneden eindniveau. Dit is een nieuw aanbod van de HvA dat voor potentieel duizenden studenten in onze regio van belang is om als hoger opgeleide de arbeidsmarkt te betreden. Het besluit hebben we genomen en we gaan stap voor stap verder. Een Community College is iets om vanuit ons eigen kwaliteitsbesef en gegeven de vraag op de regionale arbeidsmarkt, heel zorgvuldig op te bouwen. We doen dit samen met het mbo en het regionale bedrijfsleven.

Een laatste stap in onze ontwikkeling betreft een herbezinning op het aantal professionele masteropleidingen. Masteropleidingen die het vakmanschap van onze alumni en die van andere hogeronderwijsinstellingen verdiepen. Ook een vernieuwing waarbij we met elkaar goed moeten nagaan hoe we ze realiseren zonder af te wijken van onze eigen kracht als instelling voor hoger beroepsonderwijs. Wat ons betreft worden masteropleidingen geladen door stevig onderbouwd creatief - en op innovatie van de professionele praktijk gericht - onderzoek.

Gelukkig hebben we in de faculteit Onderwijs en Opvoeding al mooie voorbeelden, ook in de koppeling van onderwijs en ons speerpunt Urban Education.

Concrete afspraken met het bedrijfsleven

De compositie van opleidingen en opleidingsvarianten helpt studenten om hun weg naar de arbeidsmarkt te banen. En dan nog in het bijzonder de regionale arbeidsmarkt. De werkloosheid van voltijd afgestudeerden is in 2015 flink gedaald, van 7,2 procent in 2014 naar 5,9 procent in 2015. Dat is mooi. Toch blijft de matching tussen student en arbeidsmarkt een structurele vraag. De verwachting van werkgevers ten aanzien van de opleidingen is dat we steeds sneller meebewegen met die ontwikkelingen. Dat blijkt ook uit allerlei initiatieven voor en debatten over scholing en vorming die naast het publieke onderwijsbestel ontstaan, onder andere in de Amsterdam Economic Board. Een goed voorbeeld is de ICT-sector. Daarin is in Amsterdam een aanzienlijk tekort geconstateerd. Onze faculteit DMCI heeft hierop het project 'Make IT Work' ontwikkeld om in nauwe samenwerking met de betrokken bedrijven zij-instroom van hoger opgeleiden naar deze sector mogelijk te maken. De les voor de HvA hiervan is dat we het traditionele denken in volledige programma's los moeten laten en veel meer moeten denken in modules om op een flexibele manier mee te denken met de vragen en uitdagingen van de beroepspraktijk. Dat betekent niet dat wij onze focus op diploma-opleidingen verliezen. We zullen wel meer modulair moeten denken. Tegelijkertijd leert dit project dat ook werkgevers hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor de entree en de toegeleiding van nieuw talent naar werk. Komend jaar nemen we initiatieven om met het regionale bedrijfsleven hier concrete afspraken over te maken. Ik vind dat werkgevers zich concreet en veel meer dan tot nu toe moeten committeren aan het beroepsonderwijs en mee moeten denken en sturen aan de ontwikkeling daarvan. In de Amsterdam Economic Board moet dit item permanent op de agenda komen. Reden voor mij om binnen die Board mee te trekken aan de human capital agenda.

En als we het dan toch over loslaten hebben. Omdat de wereld van beroep en baan steeds minder voorspelbaar wordt, is een onderzoekende houding voor onze studenten - en daarmee ook onze docenten - steeds belangrijker. Het antwoord op de vragen van onze tijd liggen niet meer op de plank. Ze moeten worden gezocht. Er is op basis van een partituur ook improvisatie nodig. Naast onderwijs is onderzoek daarom een belangrijk instrument voor samenwerking en innovatie. De waarde van ons praktijkgericht onderzoek wordt in de praktijk dan ook steeds meer gezien. De stage is voor onze studenten al lang niet meer de enige kennismaking met de praktijk. FabCity was daarom een mooi voorbeeld; onze studenten en medewerkers werkten samen in projecten die zowel niveau-, als instellings-, als grensoverschrijdend waren en zij gingen aan de slag met vraagstukken uit de praktijk. Studenten deden onderzoek naar een oplossing voor de luchtvervuiling in de Wibautstraat. Ze gingen met vluchtelingen in gesprek over hun ervaringen en ontwierpen praktische hulpmiddelen om het verblijf in een AZC te veraangename. Ook werd hen gevraagd nieuwe ideeën te leveren voor het samenbrengen van de groeiende groep eenzame ouderen in de stad. Allemaal voorbeelden van het nieuwe onderzoek in onderwijs.

Schakel tussen kennis en toepassing

We zetten grote stappen in de ontwikkeling van onderwijsinstelling naar kennisinstelling. Steeds vaker krijgen onze studenten en docenten de sleutelrol die we ambiëren voor de HvA als schakel tussen kennis en toepassing in onze metropoolregio. Dat is mooi, maar het stelt ook hoge eisen aan de kwaliteit van het onderzoek en aan de onderzoekvaardigheden van docenten en studenten. Daarom staat de ondersteuning op die punten hoog op onze beleidsagenda.

Tot zover het WAAROM van onze beleidsagenda voor het komende jaar, waarom we als regionaal georiënteerde instelling voor hoger onderwijs bepaalde dingen doen. Als HvA zijn wie we zijn:

De Hogeschool van Amsterdam is een regionale emancipatiemotor. Bij ons gaat het om breed toegankelijk hoger onderwijs van, voor en in de dynamische en internationaal georiënteerde metropool Amsterdam. Ieder talent kan bij ons terecht voor een opleiding die introduceert in en kwalificeert voor een verantwoordelijke rol als professional, of dat nu is binnen een bedrijf, instelling of organisatie of als zelfstandig ondernemer. Een opleiding die ook bijdraagt aan persoonlijke vorming, zodat ieder van onze afgestudeerden zelfkritisch en kritisch bij kan dragen aan de samenleving. Daartoe zijn we een open gemeenschap van beroepsgerichte professionals en professionals in opleiding. Alle politieke en religieuze opvattingen krijgen ruimte en kunnen met respect voor elkaar besproken worden. Maar we zijn geen politieke of religieuze organisatie. Niet de verschillen, maar de dialoog, de wederzijdse openheid en wat ons bindt is in de HvA leidend.

Op basis van deze identiteit komen we ook voor dit nieuwe studiejaar tot een aantal prioriteiten waarmee we aan de slag gaan. Dat zijn geen nieuwe onderwerpen, het gaat om verdieping en verfijning van de langer bestaande agenda.

Hóe dat gebeurt, is primair aan opleidingsteams – en aan de andere teams - zelf. Het zijn de professionals die als team - in overleg met de opleidingscommissie en in afstemming met de examencommissie - het beste kunnen inschatten hoe doelen te realiseren zijn en wat daarvoor de beste methode is. Als HvA hebben we slechts de kaders en doelstellingen opgesteld waarmee we gezamenlijk aan de slag gaan. Een orkest krijgt de compositie aangereikt waarvan de partituur niet volledig is uitgeschreven en krijgt daardoor de ruimte voor interpretatie, al naar gelang omstandigheden en tijd.

De vier belangrijkste thema's op de agenda

Het gaat om de volgende vier thema's:

Toegankelijk en tevreden

We willen als grootstedelijke hogeschool toegankelijk zijn voor een brede variëteit aan studenten en streven ernaar dat zij tevreden zijn over de kwaliteit van het onderwijs en dat zij hun opleiding in de gestelde tijd doorlopen en vervolgens snel en op niveau hun plaats op de arbeidsmarkt kunnen innemen. Opleidingsprogramma's worden zó ontworpen, dat zij aansluiten bij deze doelstellingen. Heldere voorlichting, een passende invulling van de studiekeuzecheck en goede begeleiding zijn middelen om dit te bereiken.

Kwaliteit en een passend eindniveau

Het onderwijs moet van een constant hoog niveau zijn. Persoonlijke begeleiding is essentieel om op de juiste plek te komen en een opleiding naar tevredenheid af te ronden, maar ons belangrijkste product is het onderwijs. De kennis en vaardigheden waarmee onze studenten straks de buitenwereld en praktijk in stappen. Om ervoor te zorgen dat de inhoud van onze opleidingen blijft aansluiten bij de eisen van onze studenten en het beroepenveld, zijn wij kritisch op kwaliteit en hechten wij grote waarde aan accreditaties, de keurmerken van kwaliteit die onze opleidingen ontvangen.

Studentengagement en studiesucces

De genoemde samenwerking in het orkest is een voorwaarde voor een succesvolle uitvoering van een muziekstuk. Studenten die investeren in hun leerloopbaan, hun best doen, trots zijn op hun onderwijs

en zich de leerstof écht eigen maken, hebben meer kans op een succesvolle afronding van hun opleiding. Deze betrokkenheid bij de studie, student engagement, is het resultaat van interactie tussen de student en de onderwijsinstelling. Daarom willen we actieve deelname aan het verenigingsleven, de medezeggenschap en activiteiten gerelateerd aan de eigen studie verder stimuleren.

Werkdruk

Meebewegen met de arbeidsmarkt op de wijze zoals hiervoor beschreven vraagt veel van onze medewerkers, in het bijzonder van de docenten. Ik noemde dit eerder. De werkdruk is hoog, op bepaalde plaatsen zelfs te lang te hoog, zoals de medezeggenschap van de FMR dat dit voorjaar nadrukkelijk onder de aandacht bracht. Het komend studiejaar heeft het beheersen van deze druk hoge prioriteit.

Ten slotte

Als HvA hebben we de kaders en doelstellingen opgesteld waarmee we gezamenlijk aan de slag gaan. Een orkest krijgt de compositie aangereikt en interpreteert deze, al naar gelang de omstandigheden en tijd. Ik verheug me op het nieuwe studiejaar en ik hoop op veel diversiteit en creatieve spanning die gaat leiden tot harmonieuze prestaties van ons allemaal.